

“АВАРГА ТОСОН РАШААН СУВИЛАЛ” ХХК

2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2025 он

БАТЛАВ:
БОУАӨЯ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН

**ХЭНТИЙН АЙМГИЙН ДЭЛГЭРХААН СУМЫН НУТАГТ
ОРШИХ
“АВАРГА ТОСОН РАШААН СУВИЛАЛ” -ЫН
(ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ, НЭР)**

**2025 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГЕСТРИЙН ДУГААР: 2644495 /

Хянасан:

Хэнтий Аймгийн байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мэргэжилтэн

Биелэлтийг тайлагнасан:

“Аварга тосон” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал _____ / _____ /

“Аварга тосон” ХХК-ийн мэргэжилтэн _____ / _____ /

ТАЙЛАНГИЙН АГУУЛГА

БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	2
1.1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл	2
1.2. Төслийн хүчин чадал	4
1.3. Дэд бүтэц.....	5
1.3.1. Цахилгаан хангамж	5
1.3.2. Дулаан хангамж.....	5
1.3.3. Зам харилцаа	5
1.3.4. Усан хангамж	5
1.3.5. Хог хаягдал	5
БҮЛЭГ 2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	6
Г	7
БҮЛЭГ 3. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	9
О	9
3.1. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ, АРИЛГАХ АРГА ХЭМЖЭЭ	10
3.2. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
3.3. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
3.4. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	14
3.5. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	15
3.6. 2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА- ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	16
4.8 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
ДҮГНЭЛТ	18

БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

1.1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

Төслийн нэр:	Рашаан сувиллын цогцолбор
Төсөл хэрэгжүүлэгч:	Аварга тосон рашаан сувилал
Тусгай зөвшөөрөл:	Эрүүл мэндийн яамны 2013.01.10-ны ЭХ-03/23/3122 дугаар улсын хэмжээнд Сувиллын тусламж үйлчилгээ үзүүлэх гэрчилгээг авсан.
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн регистрийн дугаар:	Регистрийн дугаар: 2644495 Харилцах утас: 88884077, 99106419
Газар эзэмших эрхийн гэрчилгээ	Дугаар: 000007108 Олгосон он сар өдөр: Сумын Засаг даргын 2019.07.31-ны А/88 тоот шийдвэрээр 13 жилийн хугацаатай олгосон.
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:	Хэнтий аймаг, Дэлгэрхаан сум, 3-р баг
Төслийн байршил:	Хэнтий аймаг, Дэлгэрхаан сум, 3-р баг, Аварга тосон нэртэй газарт үйл ажиллагаа явуулдаг.
Цахилгаан хангамж:	Багануур цахилгаан түгээх сүлжээ ТӨХК холбогдсон.
Усан хангамж:	Унд, ахуйн хэрэглээний усыг өөрийн гүний худгаас хангадаг.
Хүний нөөцийн төлөвлөлт:	100 хүнийг ажлын байраар хангана. Үүнээс эмнэлгийн мэргэжлийн 20 ажилтан байна.
Хүчин яадал:	Хоногт 400-450 хүн хүлээн авах бүрэн хүчин чадалтай байна.

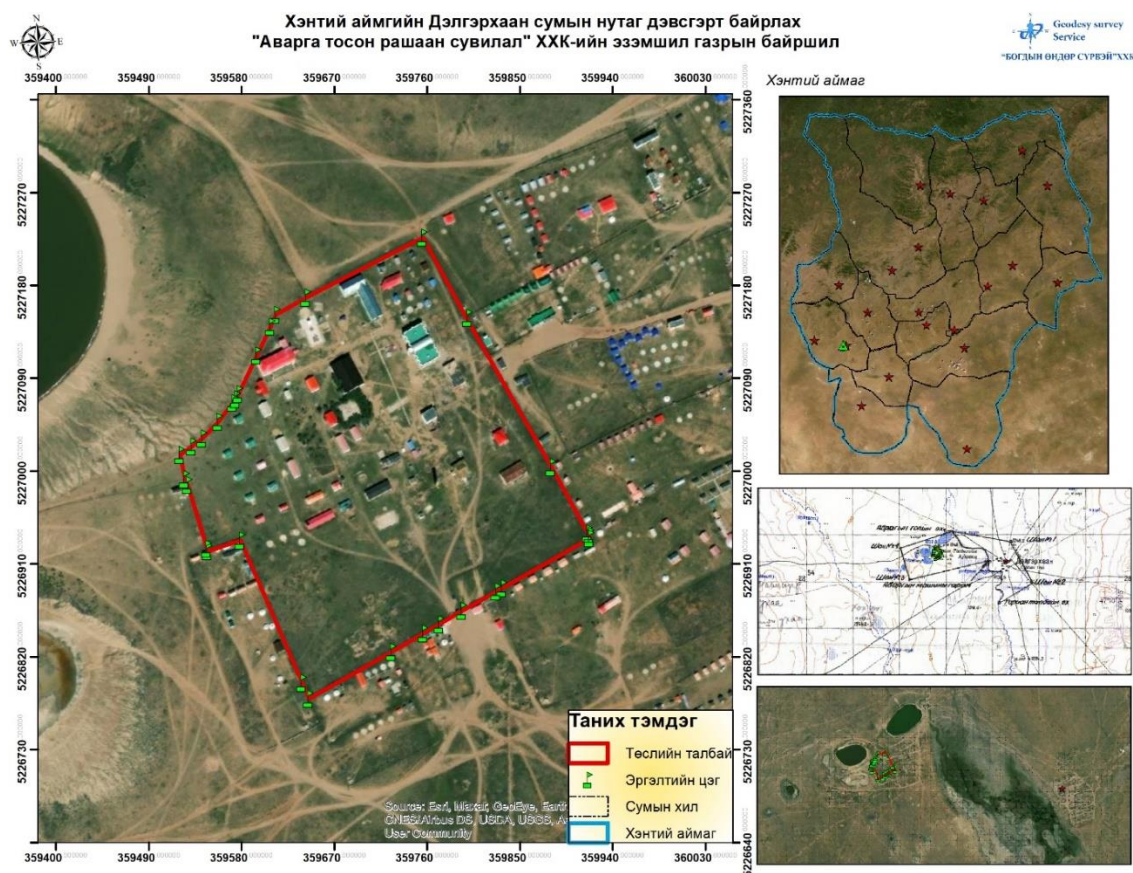
“Аварга тосон рашаан сувилал” нь Улаанбаатар хотоос 270 км-ын зайд байрлалтай Монгол орны томоохон рашаан сувиллын нэг бөгөөд хүмүүсийн амьдрал, эрүүл мэндийг хамгаалах, сайжруулах зориулалттай эрүүл мэндийн байгууллага юм.

Аураг рашаан: Аураг рашаан нь нүүрс хүчлийн хий CO_2 -р баялаг 88 метрийн гүнээс ундрин гардаг хүйтэн рашаан ус юм. Рашааны найрлагад орсон нүүрс хүчлийн хий, эрдэсжилтээс гадна түүний найрлаганд фтор, 2 валенттай төмөр, магни, титан, бари, зэс, лити, цайр оролцсон байдаг. Нүүрс хүчлийн хийт рашаан нь биеийн ерөнхий тамир тэнхээг сэргээх үйлчилгээтэй бөгөөд бие мах бодийн эд эсийн хүчил төрөгчийн хангамж ба оюуны ажиллах чадварыг сайжруулдаг. Аурагын рашаан нь ходоод гэдэсний архаг үрэвсэл, элэг, цөс, нойр булчирхай, сахарын диабет, эрдсийн солилцооны алдагдал зэрэг дотор эрхтний өвчинд хэрэглэхээс гадна ходоодны хүчил ихсэх, багасах мөн амны хөндий, буйлны үрэвсэл, хамар хоолойн харшлын гаралтай өвчин, шүдний өвчний үед зайлж хэрэглэнэ. Мөн толгойн өвчин, тархины даралт, уналтад шавшин хэрэглэдэг. Ялангуяа сахарын диабет өвчинд онцгой сайн үйлчилгээ үзүүлдэг.

Тосон шавар: Аварга тосонгийн анагаах шавар нь байгалд ховор тохиолдох өндөр эрдэсжилттэй, наалдамхай чанартай 3 төрлийн улаан шар, саарал, хар өнгөтэй нарийн ширхэгтэй тослог, лаг шавраас бүрдэнэ. Шаврын бүтцийн ширхэг хичнээн нарийн бөгөөд тослог, наалдамхай шинж чанартай байх тусам анагаах чанар нь сайн байдаг. Аварга

тосонгийн эмчилгээний шавар нь дулааны физик чанар биологийн идэвхит бодисыг агуулсан органик эрдэсийн бүрэлдэхүүн, төмөр, зэс, кабалетын ислүүд, амин хүчлүүд, нүүрс ус төрөгч, хүхэрт ус төрөгч, азот, радон болон даавар, антибиотек, витамин төст нэгдлүүдийнхээ ачаар эмчилгээний өндөр ач холбогдолтой шаварт тооцогддог. Эмчилгээний шавар нь нянгийн эсрэг үйлчилгээтэй байдаг. Хүний биед шавар эмчилгээний үзүүлэх нөлөөнд дулааны үйлчилгээ голлох үүрэгтэй байдаг. Дулааны нөлөөгөөр шавар тавьсан биеийн хэсэгт судас тэлж, цусны эргэлт сайжирч, биеийн температур нэмэгдэж бодисын солилцоо сайжирдаг байна. Рашаан ус, шавар эмчилгээний эхний үед булчингийн агшилт суларч тамир доройтож байгаа мэт боловч курс эмчилгээний төгсгөлд цусны судлуудын тонус нэмэгдэж ургал мэдрэлийн цочрол багасч, булчингийн агшилт хүчтэй болон биеийн ерөнхий байдал сайжирдаг. Шавар эмчилгээ нь биеийн эсэргүүцлийг нэмэгдүүлж цусан дахь залгих болон хамгаалах эсийн чадварыг нэмэгдүүлдэг байна.

Тосон нуур: Нуурын эргийн элс нь нуурын доор байх эмчилгээний шаврын үргэлжлэл болох ба Аварга тосонгийн анагаах шавраас дутахгүй өндөр эрдэсжилттэй, олон төрлийн микро элемент агуулсан том ширхэгтэй элсээр бүтнэ. Нуурын эргийн элс нь рашаан нуурын хаялгаар байнга эрдэсжиж байдаг. Аваргын бүлэг рашааны эмчилгээний нэг хэсэг нь нуурын эргийн эрдэсжсэн элс, нарны эгц тусгал бүхий нуур орчмын эмчилгээний био уур амьсгал, хужиран зам зэрэг нь анагаах ухааны олон төрлийн хүчин зүйлийг нэг дор цолцлоосон эмчилгээний ач холбогдол өндөртэй чухал хэсэг юм. Рашаан нуур нь олон мянган жилийн настай бөгөөд өндөр эрдэсжилттэй, найрлагандаа олон төрлийн органик бодис агуулсан, шавар, элсэн дээр газрын гүний усны ундаргаар тогтсон байгалийн рашаан юм. Тосон нуурын рашаан ус нь карбонат-гидрокарбонат, хлорт натри төрлийн өндөр эрдэсжилттэй жинхэнэ давст нуур юм. Рашаан нууранд орсноор хүний биеийн эрүүл мэндийг дэмжиж дархлааг сайжруулах үйлчилгээг үзүүлдэг байна. Нуурын усны долгионд хүний биед сайн макро болон микро элементүүд байдаг ба ялангуяа гормоны болон бодисын солилцоог сайжруулагч олон тооны биогений өдөөгч, дотоод шүүрлийн булчирхайн ажиллагааг идэвхжүүлэгч бодисууд байдаг ба тэдгээр нь нүдэнд харагдахгүй талст хэлбэрийн нимгэн давхаргаар арьсыг бүрхэж биед шингэн хүний бие организмыг дэмждэг байна.

Зураг 1. Төслийн байршлын зураг

1.2. Төслийн хүчин чадал

Аварга тосон рашаан сувилал нь нэг ээлжиндээ 350-400 хүн хүлээн авах хүчин чадалтай. Дулааны 3 сар ажиллахдаа 4000 гаруй хүн 378 ортойгоор, 29000 ор хоногийн үйлчилгээ үзүүлэх хүчин чадалтай. Үүнээс жилд дунджаар 2,000-2,500 хүн хүлээн авч үйлчилгээ үзүүлэн нийт хүчин чадлынхаа 60-70%-ийг ашигладаг.

Сувиллын хүрээнд үйлчилгээний эмнэлэг, хоол зоогийн газар, агуулах, худаг, угаалгын байр, манаачийн байр, амрагчдын Аураг зочид буудал, Рашаан буудал, Тосон нуур цогцолбор, Дүнзэн байр, Гэр хотхон, Энгийн буудал, Энгийн байр гэсэн 7 төрлийн байруудтай.

Сувилал нь дараах 7 алба нэгжтэй бөгөөд эдгээр алба нэгжид нягтлан бодогч, эмч, сувилагч, тогооч, зөөгч, үйлчлэгч, менежер гэсэн нийт 20-иод мэргэжлийн 100 гаруй хүн ажилладаг.

- ✓ Эмнэлгийн алба
- ✓ Захиргаа, аж ахуйн алба
- ✓ Хүлээн авах тооцооны алба
- ✓ Хоол үйлдвэрлэлийн алба
- ✓ Цэвэрлэгээ үйлчилгээний алба
- ✓ Санхүүгийн алба
- ✓ Борлуулалт маркетингийн алба

1.3. Дэд бүтэц

1.3.1. Цахилгаан хангамж

Сувилал нь зуны 3 сар тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулдаг бөгөөд энэ хугацаанд амралтын байр, хоолны газрын тоног төхөөрөмж, гадна талбайн гэрэлтүүлэг, ахуйн хэрэгцээний цахилгаан эх үүсвэрүүдийг Багануур дүүргээс өндөр хүчдэлээр дамжуулан хангах гэрээг байгуулан ажилладаг байна. Цахилгаан эрчим хүчнийхээ төлбөрийг хоорондын гэрээний дагуу төлбөрийг барагдуулдаг.

1.3.2. Дулаан хангамж

Төсөл нь дулааны 3 сарын хугацаанд үйл ажиллагааг явуулдаг бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд цахилгаан халаагуураар шийдвэрлэдэг.

1.3.3. Зам харилцаа

Аварга тосон рашаан сувилал нь Улаанбаатар хотоос 270 километр зайтай орших ба Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан сумыг өнгөртөл 230 км засмал замаар, Жаргалтхаан сумаас Аварга тосон рашаан сувилал хүртэл 40 км сайжруулсан шороон замаар явж очно.

1.3.4. Усан хангамж

Өөрийн эзэмшлийн талбайд гаргасан 1 худгаас амрагч, ажилчдын унд ахуйн хэрэглээний усыг татан ашигладаг.

Тус ус ашиглалтанд Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газраас 2023 оны 01 дугаар сарын 2-ны өдрийн 01 дугаар ус ашиглах боломжит нөөцийн хэмжээ хүрэлцээтэй байна гэсэн дүгнэлтийн авсан.

1.3.5. Хог хаягдал

Шингэн хог хаягдал

Бохир усыг одоогоор бага оврын цэвэрлэх байгууламжаар дамжуулан MNS 4943:2015 стандартанд нийцүүлэн хөрсөнд шингээдэг байна. Цаашид үйл ажиллагаа өргөжиж байгаатай холбоотойгоор 500 хүний хүчин чадалтай цэвэрлэх байгууламжийг 2023 онд ашиглалтад туршилтаар оруулан “Экобиотех” ХХК-тай гэрээ байгуулан байгууламжийг хүлээн авах шатанд ажиллаж байна.

Хатуу хог хаягдал

Сувилал бүрэн хүчин чадлаараа (300 хүн/өдөр) ажиллагсад 100 хүн ажиллана гэж тооцвол хоногт $400 \times 0.3 = 120$ кг, сард 3600 кг хатуу хог хаягдал гарахаар байна. Үйл ажиллагаа явуулах дулааны 3 сард 10.8 тн хатуу хог хаягдал гарахаар байна. Жилд дунджаар 7,5 тн гардаг бөгөөд Дэлгэрхаан сумын аварга тохижилт үйлчилгээний газартай хог хаягдал ачин зайлуулах гэрээ байгуулан ажиллаж байна.

Аюултай хог хаягдал

Сувилал нь рашаан, шавар, нуурыг түшиглэн байгалийн эмчилгээг уламжлалт анагаах ухаантай хослуулан сувиллын үйл ажиллагааг эрхэлдэг байна. Гэвч тодорхой хэмжээний эм,

эмнэлгийн зориулалттай хэрэгслийн хаягдал гарах ба үүнийгээ Дэлгэрхаан сумын нэгдсэн эмнэлэгтэй гэрээ байгуулан зориулалтын цэгт битүүмжлэн хадгалан нийлүүлдэг.

БҮЛЭГ 2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хэнтий аймгийн нутгийн хойд хэсэг ойт хээр, уул нурууд нь ерөнхийдөө д.т.д. дунджаар 2100-2600 м орчим өндөрт өргөгджээ. Онон Балжийн голоос урагш хээрийн бүс залгана. Эндхийн уул нурууд нь намссаар ухаа гүвээ цав толгодод аажмаар шилжинэ. Уулсын өндөр нь д.т.д дунджаар 1300- 1500 м ерөнхийдөө нэгэн жигд өндөртэй. гал

Дэлгэрхаан сум нь Монгол орны физик газар зүйн мужлалын хувьд Хангай Хэнтийн уулархаг их муж Хэнтийн мужийн Хэнтийн захын уулсын тойрог, Монголын дорнод талын их муж Халхын дундад ухаа гүвээт талын тойргийн заагт оршино. Дэлгэрхаан сум нь уур амьсгалын хувьд эрс тэс уур амьсгалтай хуурайдуу сэрүүн зунтай бүсэд нөхцөлд оршино. Хамгийн хүйтэн үе нь 1-р сар бөгөөд дундаж температур нь өвөлдөө -15-аас -40 хэм хүртэл хүйтэрдэг бол хамгийн халуун өдөр нь 7 сард ба зуны дундаж температур +15-аас +37 хэм хүрдэг байна.

Голдуу хаврын улиралд салхины хүч 12м/сек-ээс 14м/сек хүрч зарим үед 16- 18м/сек хүрч салхилдаг. Өвлдөө дунджаар 5-аас 10 см зузаан усан бүрхүүл тогтдог. Жилийн анхны бороо 4 сарын эхээр анхны цас 9-р сарын дундуур ордог.н ус

Дэлгэрхаан сумын нутгийн баруун болон өмнөд хилийн дагууд Хэрлэн гол урсах бөгөөд нутгийн баруун өмнөд хэсгээр аажим тохойрон зүүн тийш гольдрол нь эргэдэг. Үүнийг Хэрлэнгийн Их тохой гэж нэрлэдэг. Сумын төвийн дэргэдээс эх авсан Аваргын гол урагш урссаар Хэрлэн голын солгой талаас цутгадаг нэгдүгээр эрэмбийн жижиг гол юм.

Сувилал нь Тосон нуурийн эргээс 150 метрийн зайд усан сан бүхий газрын онцгой хамгаалалтын бүсээс 12 метрийн зайд энгийн хамгаалалтын бүсэд байрлана. Бүрд нуурийн эргээс 300 метрийн зайд, онцгой хамгаалалтын бүсээс 170 метр, энгийн хамгаалалтын бүсээс 80 метрийн зайд байрлаж байна.

Гадаргын хэв шинжийн хувьд тал хээрийн хэв шинж давамгайлсан том жижиг олон нууртай, мөн голын эх болох газар тул нуга, намагтай газар байна. Үүнээс шалтгаалан нам дор газраа нугын болон аллювийн хөрс тархсан байгаа бол талархаг газраар хар хүрэн хөрс зонхилон тархсан байна.. Газрын гадаргын өндөршил нь далайн түвшнээс дээш 1240-1260 метр орчимд хэлбэлзэнэ.

Сувиллын талбай нь талархаг хэв шинжтэй, нуурын хөндийн дэнжийн систем илэрнэ. Нийт талбай 10 га бөгөөд нуурын хөндий, голын эхээр нугын, аллювийн, талархаг газраар хар хүрэн хөрсний хэв шинж зонхилон тархсан байна.

Дэлгэрхаан сумын нутаг дэвсгэрт дахь ургамлын төрөл зүйл нь уулын ойт хээрийн бүслүүрийн ургамлын ангилалд хамаарах ба энд ботууль, тужууны өвс, дааган сүүл зэрэг үетэн, заримдаг өвс бүхий уулын хээрийн ургамал болон таг, тагийн доод хэсгийн өндөр уулын ургамлаас гадна хээрийн ургамлууд холилдон ургадаг байна. Сувиллын эзэмшлийн нийт талбайн 30-50%-д ургамлан нөмрөгтөй байгаа нь судалгаагаар тогтоогдсон бөгөөд цаашид Газрын тухай хуулийн дагуу нийт талбайг бүрэн хэмжээгээр олон наст өвслөг ургамлан бүрхэвчтэй, үүний арваас дээш хувьд бут, модлог ургамал ургуулах шаардлагатай болсон байна.

Төслийн талбайн орчим зэрлэг амьтан, шувууд, хоёр нутагтан зэрэг амьтад тархан нутаглах бөгөөд 40 гаруй зүйлийн хөхтөн тэмдэглэгдсэнээс ердийн буюу хэвийн үзэгддэг 26, ховордуу 6, маш ховор буюу хааяа үзэгддэг 8 зүйл тархжээ. Үүний зонхилох хувийг мэргч, махчин амьтан эзэлдэг бөгөөд үлдсэн хэсгийг салаа туурайтан, туулай хэлбэртэн эзэлдэг. Нийт нутгаар болон ус намгархаг газруудаар суурин болон нүүдлийн амьдралтай цэн тогоруу, ангир, хун, тоодог, өвөөлж, хөх цэгций, элээ, хэрээ, шар шувуу, ууль, тоншуу, бргамал, амьтан юм.

Хүснэгт 1. Нөлөөллөх чанарын үнэлэлт

№	Нөлөөлөлд өртөгч хүчин зүйлүүд	Тээврийн хэрсэгсэл		Барилгын ажил		Хатуу хөг хаягдал		Шингэн хаягдал		Аюултай хаягдал		Дүн	
1.	Хүн амын эрүүл мэнд	1	0	0	0	1	0	0	0	5	0	6	0
2.	Агаар	1	4	2	5	2	2	2	1	2	3	9	15
3.	Хөрс	2	2	10	10	4	5	4	2	10	7	30	26
4.	Гүний ус	2	1	0	2	2	2	2	3	5	7	11	15
5.	Гадаргын ус	5	2	0	1	2	4	4	4	5	4	16	15
6.	Ургамал	5	5	10	10	4	5	4	2	10	7	33	29
7.	Амьтан	2	2	4	2	2	1	2	1	5	3	15	9
Дүн		27	16	26	30	17	19	14	13	42	31	100%	

Үнэлгээний хүснэгтийн босоо багануудын нийлбэр дүнгээс үзвэл төслийн үйл ажиллагаа нь байгаль орчинд тогтвортой байдлыг алдагдуулахаар хэмжээний сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй нь харагдаж байна. Хэвтээ багануудын нийлбэр дүнгээс үзвэл хөрс, агаар, ургамал, усан орчин, амьтан зэрэг байгаль орчны бүрдэл хэсэг тус бүрт тодорхой хэмжээгээр нөлөөлж байна.

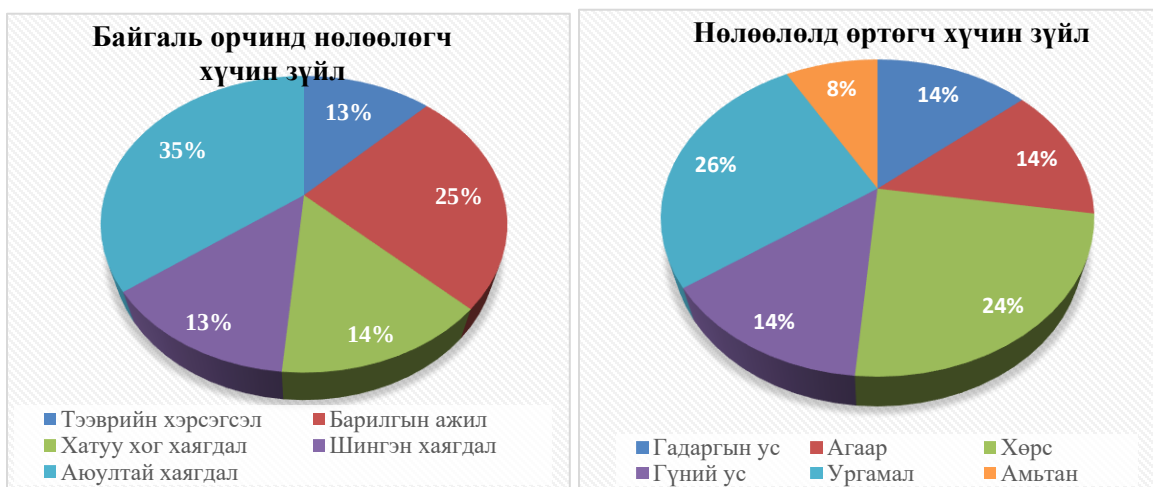

График 1. Нөлөөлөгч, өртөгч хүчин зүйлс

“Аварга тосон рашаан сувилал” ХХК-ний “Рашаан сувиллын цогцолбор” төслөөс байгаль орчинд нөлөөлөх байдлаараа Дунд нөлөөлөлтэй бөгөөд нөлөөллийн эрчим бага байна. Тухайлбал ус ашиглалт, түүний чанар, газрын элэгдэл, эвдрэл, ургамлан нөмрөг, аюул ослын магадлал, газрын төрх, хотгор гүдгэрийн өөрчлөлт, зэрэгт болзошгүй сөрөг нөлөөлөл нь Дунд зэрэг байх ба агаарын бохирдол, түүх соёлын өв, соёлыг түгээх, орон нутгийн дэд бүтцийг сайжруулах, ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн өсөлт, хүн амын шилжилт хөдөлгөөн, орон нутгийн хөгжил зэрэгт бага болон дунд эрчмийн эерэг нөлөөлөлтэй байна. Мөн төслийн онцлох үйл ажиллагаа нь хүн амын эрүүл мэндэд байгалийн эрсдсээр эмчилгээ үзүүлэх онцлох эерэг нөлөөлөлтэй төсөл билээ.

БҮЛЭГ 3. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зорилго нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоогдсон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд үүсэж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн үр дагаварыг илрүүлэх, хянахад оршино.

БОМТ нь Байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэнэ.

2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээ, ногоон байгууламжын ажил хийх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шаардагдах зардлыг тусгасан болно.

Байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг, нийслэлийн байгаль орчин аялал жуулчлалын газрын асуудал хариуцсан газар хянаж, баталсан тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төслийн үйл ажиллагаа эхлүүлэх, үргэлжлүүлэхийг зөвшөөрсөн байгаль орчны үндсэн бичиг баримт болно.

2025 онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Монгол улсын Байгаль хамгаалах тухай хууль, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль болон бусад холбогдох журам дүрэм, БОАЖЯ-ны Сайдын 2019 оны 10 сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаалаар батлагдсан "Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам" болон тус журмын 2-р хавсралтын дагуу боловсруулсан болно.

Байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг холбогдох журмын тавигдсан шаардлагын дагуу тодорхойлж тусгав.

2025 онд бид рашаан сувиллалын үйл ажиллагаагаа сайжруулахын тулд дараах ажлыг төлөвлөөд байна. Үүнд
Хоол зоогийн үйлчилгээгээ сайжруулан мэргэжлийн нийтийн хоолны катеринг үйлчилгээг авсан

- Аураг зочид буудлын гадна фасадыг бүрэн солих, энгийн буудлын байрны дотор тохижилтыг иж бүрэн засварлах шинэчлэх ажлыг эхлүүлээд явж байна.
- Энгийн буудлын иж бүрэн засвар хийх.
- Тосон нуур цогцолборын 36 байрны террасны шалыг бүрэн солих
- Тосон нуур цогцолборын нийтийн ариун цэврийн өрөөний дээврийг засах
- Хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээний түгээх хэсгийн ханыг засаж янзлах
- Угаалгын цехдээ зочид буудлын зориулалтын хатаах угаах 20-25кг багтаамжтай 2 машиныг худалдан авах.

3.1. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ, АРИЛГАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (мян.төг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Агаар	Гадна талбайн гэрэлтүүлгийг хөдөлгөөн мэдрэгчтэй сэргээгдэх эрчим хүчээр ажилладаг гэрлээр тохижуулах	Гадна талбайн гэрэлтүүлэг сайжрих	ш	40.0	6	240.0	5 сард	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
2	Хөрс, газрын гадарга	Сувилалын байруудад хаяг, чиглэл заасан замын тэмдэг байршуулах	Олон салаа зам үүсэхээс сэргийлэх	ш	100.0	2	200.0	6 сард	Замын тэмдэг, тэмдэглэгээ, MNS 4597:2013
3		Төв байрнаас эмнэлэг, хүлээн авах руу явган хүний зам тавих	Газрын гадарга элэгдэхээс сэргийлэх	Бүтээн байгуулалтын зардлаар				2025	
4		Усны мэдрэгчтэй крант суурилуулах	Нийтийн ариун цэвэрийн өрөөн	ш	30.0	5	150.0	5 сард	
5	Усан орчин	Гал тогооны кратанд ус шүүгч суурилуулах	Ундны ус	ш	3	60.0	180.0	Үйл ажиллагаа эхлэх үед	Ундны усны эрүүл ахуй
		Угаалгын цехид зориулалтын угаалгын машин авах	Усны нөөцийг хэмнэх зөв зохистой ашиглах	ш	2	Үйл ажиллганы зардалд суусан		5 сард	

6		Усыг хэмнэлттэй ашиглах тухай анхааруулах хуудас, санамжийг байрлуулах	Нийтийн зочид ариун цэврийн өрөөнүүдэд	ш	40.0	5	200.0	6 сараас	
7	Бүтээн байгуулалтын ажлын явцад	Дүнзэн байрны дотор талыг засварлах, дулаалах	Үйл ажиллагааны хүрээнд	-	-	-	-		Галын аюулгүй байдал. Эко гэр, эко урц, эко лоджоос бусад байр, сууц байгууламжийн барилгын гал тэсвэршилтийг “БНбД 31-03-03
8		Барилга дулаан алдахгүй байхаар материалын сонголт хийх	Аураг буудлын гадна фасадыг бүрэн солих, энгийн буудлын байрны дотор засал	Бүтээн байгуулалтын зардалаар					
Нийт									970.0

3.2. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал (мян.төг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Төслийн талбайн орчим нөлөөлөлд өртсөн талбайг нөхөн сэргээх	Олон наст ургамлын үр тариалж ургамалжуулах	Талхлагдсан газруудад	1500м ²	10 кг	30.0	300.0	6 сард	Ургамлын тухай хууль MNS5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамжуулах техникийн шаардлага
	Суулгац тарих /улиас, агч, голт бор, халиас гэх мэт	Өөрийн эзэмшлийн газарт	ш	40	5.0	200.0	5 сараас	Ургамал хамгааллын тухай хууль
Тэрбум мод төслийн хүрээнд орон нутагт ногоон байгууламж бий болгох	Хайлаас (Суулгац)	Орон нутгаас зааж өгсөн газарт	ш	200	3.0	600.0	Хавар, Намар	МУ Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” Үндэсний хөдөлгөөн
	Агч (Суулгац)		ш	200	4.0	800.0		
Орчны тохижилт цэцэрлэгжүүлэлтийн нийт зардал						1 900.0		

3.3. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн талбайд түүх, соёлын өв илрээгүй. Тус төслийн үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологийн олдвор, түүх соёлын дурсгалт зүйлс илэрвэл үйл ажиллагаагаа түр зогсоож энэ тухай сумын засаг дарга, цагдаагийн болон уг асуудлыг эрхэлсэн эрдэм шинжилгээний байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх ба цаашид Монгол улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль” болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийг мөрдөн ажиллан

3.4. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмж их нэгж	Нэгжийн зардал, мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн хаягдал	Нийтийн эзэмшлийн талбай, үйлчилгээний орчинд ангилан ялгах боломж бүхий хогийн сав байрлуулах	Эдэлбэр газар	ш	150.0	3	450.0	6 сард үйл ажиллагаа эхлэх үед	Хог хаягдлын тухай хууль MNS 5344:2011 Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015 ХБО. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага
2		Хог хаягдлын гэрээг орон нутагтай байгуулж, график хугацааны дагуу зайлуулж байх	Үйл ажиллагааны хүрээнд	Удаа	Гэрээнд заасан дүнгээр ачуулах				
3		Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгахын ач холбогдлын тухай сургалт явуулах	Нийт ажилчдад	Удаа	-	1	-		
4		Ангилан ялгасан хуванцар савыг сумын хот тохижуулахад нийлүүлэх	Сувиллын үйл ажилгаанаас гарсан	Тухай бүр	-	-	-	Үйл ажиллагаа явагдах хугацаанд	
5		Ил задгай хог хаягдал хаяхаас урьдчилан сэргийлэх самбар байршуулах	Эдэлбэр газар	ш	100.0	2	200.0	202 онд	
6		Хог хаягдлын цэгийг ариутгах	Хогийн цэг	Удаа	60.0	1	60.0	сар бүр	
7		Нуурыг хамгаалах зорилгоор зуны улиралд 14 хоногт 1 удаа нуур орчмын хог хаягдлыг цэвэрлэх	Тосон болон Бүрд нуур	Сард 2 удаа	Дотоод зардлаар			сар бүр	

8		Аюултай хог хаягдлыг тогтсон хугацаанд сумын эмнэлэгт нийлүүлэх		тухай бүр	Гэрээний дүнгээр	2025 онд	
Нийт						710.0	

3.5. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	Агаар дахь тоос тоосонцор, агаар бохирдуулагч бодис (SO ₂ ,NO ₂ , PM2.5, PM10)	Төслийн талбайд 2 цэгээс /авто зогсоол, амрагчдын байр/	7-р сард	1	60.0	60.0	MNS 4585-2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 3384-1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага,
2	Эмчилгээнд ашиглагдаж буй шавраас дээж авах	Эмчилгээнд ашиглаж буй байгалийн шавраас	Улиралд 1 удаа /7 сард/	1	200	200	MNS 5848:2008 эмчилгээний шаврын ангилал. Техникийн шаардлага
3	Эмчилгээнд ашиглаад байгаль нийлүүлж буй нөхөн төлжиж буй шавраас дээж авах	Нөхөн төлжиж буй шавар	Улиралд 1 удаа /7 сард/	1	200	200	
4	Ундны усны ерөнхий химийн шинжилгээ	Худаг-1 Гал тогоо-1	6 сард	1	50.0	50.0	MNS 0900-2018 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт

5	Хөрсөнд агрохимийн шинжилгээ хийх	Амрагчдын байр орчимоос	6 сард	1	50.0	50.0	MNS 5850:2019 хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч элементүүдийн дээд хэмжээ
6	Орчны хөрсөнд хүнд металл, эрүүл ахуй	Бохирын цооног, хогийн цэг орчмоос	2 цэгээс	1	100	200	
7	Аварга тосон нуурын уснаас дээжлэлт хийх	Бактериологийн бүрэн шинжилгээ	7 сард	1	60.0	60.0	MNS 4047:1988. Усан мандал. Гадаргын усны чанарын хянан журам
Нийт					760.0		

3.6. 2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА-ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв мян.төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь				Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он					
			I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал		
1	БОМТ-ийн төлөвлөгөөг батлагдсан журмын дагуу боловсруулан эрх бүхий байгууллагаар батлуулах тайлагнах	-					Захирал	БОМТ-нд тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн байна.
2	Эрх бүхий төрийн байгууллагаас Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулж, зөвшөөрөл авч, ус ашиглах гэрээ байгуулан ажиллах	-					Менежер	Усны тухай хууль
3	Газар, ус ашигласны болон бусад ажил, үйлчилгээ явуулж орлого олсны төлбөр, хураамжийг зохих журмын дагуу цаг хугацаанд нь төлөх	Үйл ажиллагааны зардалд суусан					Захирал	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль болон бусад
Нийт								

4.8 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

БОМТ, БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
БОАЖЯ	2025 оны БОМТ-ний биелэлтийн үр дүнгийн тайланг eic.mn сайтаар илгээж нийслэлийн байгаль орчин, аялал жуулчлалын газарт хүргүүлнэ.	2025 оны БОМТ-ний биелэлтийн үр дүнгийн тайлан	11 сарын 01 дотор	Дотоод зардлаар	Байгаль орчны ажилтан	-

ДҮГНЭЛТ

“Аварга тосон рашаан сувилал” ХХК нь Хэнтий аймгийн Дэлгэрхаан сумын Аварга багын нутаг дэвсгэрт “Рашаан, сувилалын цогцолбор” төслийг хэрэгжүүлж байна. Энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахдаа байгаль орчны төлөв байдлын тайлан, мэргэжлийн байгууллага болох “Богдын өндөр сүрвэй” ХХК боловсруулж, БОАЖЯ-ны мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж 2023 оны 06-р сард батлагдсан байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг тус тус үндэслэн боловсруулсан байна.

Байгаль орчинд нөлөөлж болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийн бууруулах, арилгах заавар зөвлөмж, уг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж, хөрөнгө зардлыг тусгасан болно.

2025 оны сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээнд 970.000 Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээнд 1.900.000 хог хаягдлын менежмент төлөвлөгөө 710.000 байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр 760.000, “Аварга тосон рашаан сувилал” ХХК-ийн БОМТ үйл ажиллагаанд нийт 4,340,000 төгрөгийг хөрөнгө оруулалтыг зарцуулахаар төсөвлөсөн болно.